

TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜ PİYASASINDA YABANCILARIN YERİ: 2010-2023 YILLARI ARASINDA BİR DEĞERLENDİRME

Eylül KABAKÇI GÜNAY*

Öz

Yabancıların Türkiye'de işgücü piyasalarındaki yerinin ne olduğu, hangi sektörlerde istihdam edildikleri, hangi şehirlerde işgücü piyasasında daha yoğun bir biçimde yer aldıkları ve çalıştıkları sektörlerin çeşitliliğinin tespiti gelecekte yabancılara yönelik uygulanacak istihdam politikaların çeşitlendirilebilmesi için oldukça önemlidir. Mevcut duruma ve gelecek ihtiyaçlara uygun bir biçimde oluşturulacak bu politikalar, kayıt dışı istihdamın azaltılmasında da rol oynayacaktır. Türkiye'de yabancı olarak tabir edilen kişilerin hukuken birden fazla statüsü vardır. Bunlar mülteci, sığınmacı, göçmen, geçici koruma statüsünde bulunanları ifade etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de işgücü piyasalarında yer alan yabancıların genel görünümünü ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak, Türkiye'de yabancı işgücüne yönelik genel bilgiler verildikten sonra, 2010-2023 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen uluslararası göçler ele alınmış; yabancıların Türkiye'de işgücü piyasalarına katılımına yönelik hukuki düzenlemeler, çalışma izin türleri, 2010-2023 yılları arasında Türkiye'de çalışma iznine sahip yabancıların sayıları, cinsiyet dağılımı, eğitim düzeyleri ve faaliyet gösterdikleri iş kolları araştırılmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren göç idaresi başkanlığından alınan veriler çerçevesinde gerçekleştirilen analiz neticesinde çalışmaya konu olan 2010-2023 yılları arasında Türkiye'de yabancıların çalışma izni sayılarının 17 kat arttığı; bu oran içerisinde yoğunluğun Suriyelilere ait olduğu, çalışma izinlerinin eğitim yoğunluğuna bakıldığında ise lise ve üniversite mezuniyeti ağırlıklı olduğu, 2023 yılında ise toplam verilen çalışma izinlerinin %45'inin Suriyelilere verildiği, yabancılar arasında çalışma izin oranının 2023 yılında %72.4 ile erkeklere %27.6 ile kadınlara ait olduğu, inceleme yılları arasında yabancıların faaliyet gösterdiği ilk üç sıradaki ekonomik faaliyet türünün konaklama, ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri, eğitim ve toptan ticaret arasında değişkenlik gösterdiği ve yine bu yıllar arasında yabancıların en çok çalışma iznine sahip oldukları ilin ise İstanbul olduğu görülmüştür. Bu bağlamda ilgili kurumlar tarafından yabancı iş gücünün büyük şehirlerdeki yoğunluğunun takibi, nitelikli yabancı iş gücünden faydalanılabilecek öncelikli alanların belirlenmesi, sektörlerde var olan ihtiyaçlar dahilinde meslek edindirme kurslarının yabancılar nezdinde yaygınlaştırılması ve varsa ücret dengesizliklerinin giderilmesi adına yabancılara karşı kanun dışı ücret uygulamalarının takibinin sıklaştırılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı, İşgücü, Göç, Çalışma izni.

Jel Kodu: E24, J2, J6, J61.

Foreigners in the Labor Market in Turkey: An Evaluation Between 2010-2023

Abstract

The position of foreigners in the labor market in Turkey, the sectors in which they are employed, the cities where they are more densely represented in the labor market, and the diversity of the sectors they work in are crucial for diversifying future policies towards foreigners. These policies, developed in accordance with the current situation and future needs, will also play a role in reducing informal employment. In Turkey, individuals referred to as foreigners legally hold multiple statuses. These include refugees, asylum seekers, immigrants, and those under temporary protection. The primary aim of this research is to provide a general overview of foreigners in the Turkish labor market. To achieve this, after presenting general information on the foreign labor force in Turkey, international migrations to Turkey between 2010 and 2023 are addressed; legal regulations regarding the participation of foreigners in the labor market in Turkey, types of work permits, the number of foreigners holding work permits in Turkey between 2010 and 2023, their gender distribution, educational levels, and the sectors in which they operate are examined. Based on data obtained from the Presidency of Migration

* Doç.Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat ABD, eylul.kabakci@idu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5547-4316>

Management, operating under the Ministry of Labor and Social Security, the analysis reveals that the number of work permits issued to foreigners in Türkiye increased 17-fold between 2010 and 2023. Syrians constitute the majority of this increase. When considering the educational intensity of work permits, it is observed that high school and university graduates dominate. In 2023, 45% of all work permits issued were granted to Syrians. Among foreigners, the work permit ratio in 2023 was 72.4% for men and 27.6% for women. During the examined years, the top three sectors in which foreigners were employed fluctuated between accommodation, activities of households as employers of domestic staff, education, and wholesale trade. It was also found that Istanbul was the city with the highest number of foreigners holding work permits during these years. In this context, it may recommend to direct the foreign workforce homogeneously to include other cities, to determine the priority areas where qualified foreign workforce can be used, to spread vocational training courses among foreigners within the scope of the needs in the sectors, and to increase the monitoring of illegal wage practices against foreigners in order to eliminate wage imbalances, if any.

Keywords: *Foreigners, Labor force, Migration, Work permit.*

Jel Code: *E24, J2, J6, J61.*

1. Giriş

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler, geleceği şekillendiren dinamikler olarak öne çıkarken, bu değişimlerin ışığında yeni inceleme alanları da gündeme gelmektedir. Bunlardan biri, işgücü piyasalarında ve istihdam yapısındaki temel değişikliklerdir. Küreselleşen dünyada düzenli veya düzensiz göç hareketlerinin artışıyla birlikte, birçok ülkede yabancı uyruklu çalışanların sayısında önemli bir artış görülmüştür. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 3. maddesine göre "yabancı" bulunduğu ülke ile vatandaşlık bağı olmayan kişi olarak tanımlanmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [YUKK] 2013, Kanun No. 6458, md 3).

Çalışma izni ise, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilen ve yabancılara Türkiye'de belirli bir süre içinde çalışma ve ikamet etme hakkı tanıyan Resmî bir belge olarak tanımlanmaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB], t.y.). Yabancıların bir ülkedeki işgücü piyasasındaki durumunun analizi, o ülkenin özellikle işgücü piyasasına dair yapacağı planlamalarda ve gelecekte yabancılara verilecek çalışma izinlerinin ne gibi şartlara tabi olması gerektiğine yönelik verilecek kararlarda oyun kurucu bir etkiye sahiptir. Bu bakımdan yabancıların işgücü piyasalarındaki yeri, makro ekonomik politikalar üretilirken dikkate alınması gereken bir göstergedir.

Türkiye, jeopolitik konumu, tarihsel bağları ve ekonomik büyüme potansiyeli ile yabancı işçiler ve göçmenler için önemli bir durak haline gelmiştir. Hem komşu ülkelere gelen göçmenler hem de Türkiye'yi bir geçiş ülkesi olarak kullanan mülteciler, ülkenin demografik yapısını ve iş gücü piyasasını etkilemektedir. Tarihsel süreç bağlamında bir değerlendirme yapıldığında denilebilir ki 1923'te Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, ülkede büyük çaplı nüfus hareketlerini beraberinde getirmiştir. Ulus-devlet oluşturma sürecinde, göç hareketleri iki temel eksen üzerinde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki Müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü ve diğeri de Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarından Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçü şeklindedir. Bu

süreçte, Türkiye'ye Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'dan gelen yaklaşık 825 bin kişi yerleşmiştir (Kirişçi, 2000).

Göç veren bir ülke olarak Türkiye, 20. yüzyılda, özellikle Avrupa'ya yönelik önemli bir göç yaşamıştır. Bu durum, 1960'larda Batı Almanya ile imzalanan ikili anlaşmayla başlamış ve Türk işçilerin iş için Almanya'ya göç etmelerine olanak tanımıştır. Bu eğilim, sonraki on yıllarda da devam etmiş ve Türkler Fransa, Hollanda ve Belçika gibi diğer Avrupa ülkelerine de göç etmişlerdir (Acar,2023).

Türk göç dalgası hem Türkiye hem de göç alan ülkeler üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye'de, büyük sayıda genç ve vasıflı işçinin göç etmesi beyin göçüne yol açmış ve bu durum ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, yurtdışındaki Türk işçilerden gelen döviz transferleri Türkiye ekonomisinde önemli bir rol oynamış döviz kaynağının bir unsuru haline gelmiştir. Göç alan ülkelerde ise, Türk işçilerinin gelişi entegrasyon, kimlik ve kültürel çeşitlilik üzerine tartışmaları beraberinde getirmiştir. Avrupa'daki Türk topluluğu o zamandan beri büyüyerek bu ülkelerin sosyal ve ekonomik dokusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (İçduygu vd., 2014).

Göç alan bir ülke olarak Türkiye, özellikle son yıllarda önemli göç dalgaları ile anılmaktadır. 2010'ların başlarında, Türkiye, Suriye'deki iç savaştan kaçan Suriyeli mülteciler için bir hedef haline gelmiştir. 2024 Haziran ayı itibarıyla Türkiye'de kayıtlı yaklaşık 3,1 milyon Suriyeli mülteci bulunmaktadır (Göç Araştırmaları Vakfı, 2024). Ayrıca Türkiye, Afganistan, Irak ve İran gibi diğer ülkelerden de göçmenler almıştır. Genel olarak, göç Türkiye üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuş, ülkenin demografisini, ekonomisini ve toplumunu şekillendirmiştir. Türkiye'ye gelen göç dalgalarının en belirgin örnekleri şu şekilde özetlenebilir:

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişi,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişi,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişi,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişi,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişi,
- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişi,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişi,
- 1999 yılında Kosova'daki olaylar sonrasında 17.746 kişi,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi,
- Nisan 2011-Mart 2022 arasında Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3,6 milyon kişi Türkiye'ye göç etmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, t.y.).

Bahse konu olan dönem erken cumhuriyet yıllarından günümüze kadar ele alındığında denilebilir ki 1923-1950 yılları, Türkiye'nin ulus-devlet oluşturma süreci açısından önemli bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönem, iki temel nüfus hareketini içermiştir: Birincisi, Müslüman olmayan nüfusun yurtdışına göçü; ikincisi ise Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarında kalan Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçüdür. Bu süreçte, Müslüman olmayan nüfusun genel nüfus içindeki oranı %3'ten %1'e düşmüş ve toplam sayı yaklaşık 350.000'den 225.000'e gerilemiştir. Diğer yandan, Osmanlı'nın son döneminde başlayan ve Balkan Savaşları ile hız kazanan Balkanlar'daki Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye göçü, Cumhuriyet döneminde de planlı bir şekilde devam etmiştir. 1923-1950 yılları arasında başta Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'dan olmak üzere yaklaşık 850.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Kirişçi, 2000).

1950-1980 dönemi, Türkiye'de ulus-devlet inşasının daha yerleşik ve yerel bir boyut kazandığı bir aşamayı temsil etmektedir. Kırsal alanlardan şehirlere yoğun göç yaşanmış ve nüfusun homojenleşmesi hem Müslüman olmayanların dışarıya göçü hem de Türk ve Müslümanların Türkiye'ye göçü ile hızlanmıştır. Ayrıca bu dönemde, Türk ve Müslüman nüfusun yurt dışına işgücü göçü de başlamıştır; birçok Türk vatandaşı Avrupa ülkelerine göçmen işçi olarak gitmiştir. Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Türkiye'ye süregelen göç ise yaklaşık 800.000 kişiyi kapsayarak devam etmiştir (Kirişçi, 2000).

1960'lı yıllarda Türkiye, uluslararası göç pazarında yeni bir rol üstlenmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa ülkeleri, ekonomilerini yeniden inşa etmek için işgücüne ihtiyaç duyduklarında, Türkiye de başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine işçi göndermeye başlamıştır. Bu süreç, başlangıçta geçici işçi göçü olarak başlamış, zamanla aile birleşimiyle yerleşik bir göç haline dönüşmüştür. Bu işgücü göçü, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında yer aldığı üzere, işsizliği azaltmak, yurt dışından dönen işçilerin becerilerini Türkiye'ye kazandırmak ve döviz gelirini artırarak ödemeler dengesini iyileştirmek gibi amaçlar taşımaktaydı. 1970'lerde ise Türkiye'den Avustralya gibi uzak ülkelere ve Orta Doğu ile Kuzey Afrika ülkelerine geçici işçi göçü başlamıştır. Avustralya göçü, daha çok yerleşik bir göç hareketini temsil ederken, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya göç, Türk şirketlerinin bu bölgelerde üstlendiği müteahhitlik projeleri için geçici işçi götürme şeklinde gelişmiştir. 1980'lere gelindiğinde, Türkiye'nin göç veren ülke kimliği daha da belirginleşmiş ve göç sonucu farklı ülkelerde Türkiye kökenli topluluklar oluşmaya başlamıştır (Yıldırım, 2008).

1980'lerle birlikte Türkiye'nin küresel göç rejimlerindeki rolü değişmiştir. 1960 sonrası kitlesel işçi göçüyle tanınan Türkiye, 1980'lerden itibaren ilk kez yabancı göçmenlerin geldiği bir ülke kimliğine bürünmüştür (Kirişçi, 2003; İçduygu vd., 2014). Bu değişim, modern Türkiye tarihinde önemli bir kırılma noktasıdır. Zira Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana Türkiye, yalnızca Türk kökenli ve Türk kültürüne bağlı göçmenleri kabul etmişti. Ancak 1980'lerde, Türk ve Müslüman olmayan göçmenlerin de Türkiye'ye gelmeye başladığı bir dönem başlamıştır. Bu dönemde ilk kez Türkiye'ye "yabancıların" göçü gündeme gelmiştir.

Bu çalışmada 2010-2023 yılları arasında Türkiye’de yabancılara verilen çalışma izinlerinin türleri, sayıları, verilen izinlerin cinsiyete göre dağılımları, çalışma izni verilen yabancıların sahip oldukları eğitim düzeyleri, yaşları, çalışma izni verilen yabancıların çalıştıkları iller, yabancıların katıldıkları ekonomik faaliyet türleri, yabancıların sahip oldukları uyruklar ele alınmıştır. Çalışma Türkiye’de 14 yıl içerisinde yabancılara verilen izinlerde gerçekleşen değişimleri irdelemektedir. Bununla birlikte çalışma en güncel verilere sahip olarak gerçekleştirilmiş olup, 2023 yılı itibari ile Türkiye’de çalışma iznine sahip olan yabancıların durumu ile ilgili çözümlene yapmaya olanak sağlamaktadır.

1.1. Literatür Taraması

1.1.1. Yabancıların Türkiye’de Çalışma İznine Yönelik Hukuki Düzenlemeler ve Kavramsal Çerçeve

Türkiye’de yabancıların çalışabilmeleri çeşitli şartlara bağlanmıştır. Yabancı uyruklu kişilerin Türkiye’de çalışmalarının hangi izin türlerine tabi olduğu ve bu izinlerin hangi kriterlere göre verildiğini belirleyen kanun 6458 sayılı yabancılar ve uluslararası koruma kanunudur. Kanun 11.04.2003 tarihinde 28615 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 27. maddesinde “*Geçerli çalışma izni ile 27.2.2003 tarihli ve 4817 sayılı yabancıların çalışma izinleri hakkında kanunun 10 uncu maddesine istinaden verilen çalışma izni muafiyet teyit belgesi, ikamet izni sayılır*” ifadesi yer almaktadır (YUKK,2013). Bu bağlamda Türkiye’de çalışma izni alan bir yabancı ikamet izni de almış olmaktadır. Aynı kanunun 89 uncu maddesinin 4(b) bendinde “*Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin diğer mevzuatta yer alan hükümler saklıdır. Mülteci veya geçici koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır*” ifadesine yer verilmiştir. Burada yabancıların çalışamayacağı iş ve meslekler ifadesi ise Türk vatandaşlarına hasredilen meslekleri ifade etmektedir. Yabancılar Türkiye’de 657 sayılı devlet memurları kanununda belirtildiği üzere devlet memuru statüsünde herhangi bir görev yapamayacaklarına ek olarak Özel güvenlik şirketleri için kuruculuk ve yöneticilik, çarşı ve mahalle bekçiliği, mali müşavirlik, kooperatif yönetim kurulu üyeliği, hakimlik, savcılık, dış tabipliği, dişçilik, hastabakıcılık, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel güvenlik görevlisi, kara suları dahilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık,spor müşavirliği,gemi acenta yetkilisi, fahri trafik müfettişliği, gümrük müşavirliği, turist rehberliği ve arabuluculuk gibi meslekleri de yapamazlar. Bu meslekler sadece Türk vatandaşları tarafından icra edilebilecek mesleklerdir (Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü [UİGM], t.y.). Bu meslekler dışında kalan meslekler ise çalışma izni alınması suretiyle yabancılar tarafından da icra edilebilir.

Çalışma izni alınmasının yabancılara olduğu kadar ülke için de avantajları bulunmaktadır. Demirdizen (2013)’e göre Türkiye’de ev işlerinde çalışacak göçmenlere çalışma izni verilmesi,

göçmenlerin hali hazırdaki kayıt dışı ya da izinsiz göçmenlik konumlarını iyileştirici bir adım olarak görülmektedir. Çalışma iznine tabi olunması ve çalışma izni kapsamında çalışan yabancıların sayısının artırılması kayıt dışılığın da önüne geçilmesini kolaylaştıracaktır. Türkiye’de yüksek işsizlik oranları, düşük istihdam ve iş gücüne katılım oranları gibi olumsuz göstergelere rağmen Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasında düşük ücret, güvencesiz çalışma koşulları içerisinde vasıfsız ve tehlikeli işlerde kayıt dışı olarak çalışmayı kabullenmeleri, iş gücü piyasasında yabancı iş gücüne talebi artırmakta ve bu durum işgücü piyasasının dengelerini tehdit eder hale gelebilmektedir (Dikkaya & Dinçer,2023).

1.1.2. Türkiye’de Yabancılara Verilen Çalışma İzninin Özellikleri

Çalışma izninin mahiyeti ise 28.07.2016 tarihli ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanununa dayanılarak hazırlanan 02.02.2022 tarihli ve 31738 sayılı yönetmeliğin 57. maddesi ile düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

a. Bakanlık tarafından verilen çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti, geçerli olduğu süre boyunca ikamet izni yerine geçer. Mülteci veya geçici koruma statüsüne sahip yabancılara ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, yabancının herhangi bir nedenle ikamet izni olması ona çalışma hakkı vermez.

b. Çalışma izni veya çalışma izni muafiyetinin herhangi bir nedenle geçersiz hale gelmesi durumunda, buna bağlı olarak verilen ikamet hakkı da sona erer.

c. Çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti dışında bir nedenle Türkiye’de geçerli bir ikamet iznine sahip olan yabancıya verilen çalışma izni veya çalışma izni muafiyetinin sona ermesi halinde, yabancının sahip olduğu diğer ikamet izni geçerliliğini korur.

d. Bir işverene bağlı olarak verilen çalışma izni, yalnızca düzenlendiği işyeri ve adreste geçerlidir (Uluslararası İşgücü Kanunu Uygulama Yönetmeliği [UİKUY], 2022).

Görüldüğü üzere her ikamet izni çalışma izni anlamı taşımamakta, çalışma iznine bağlı ikamet izinleri iznin ortadan kalkması ile son bulmakta ve çalışma izni bir işyerine bağlı olarak düzenlenmektedir.

1.1.3. Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Türleri

Türkiye’de çalışan yabancı uyruklulara verilen çalışma izinlerinin çeşitli türleri vardır. Bunlar süreli izin, uzatma, süresiz izin, süresiz uzatma, istisnai izin, bağımsız çalışma izni ve turkuaz şeklindedir. Bu izin türleri 13 Ağustos 2016 tarih ve 29800 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu’nda yer almaktadır.

Süreli Çalışma İzni: 13.8.2016 tarihli ve 29800 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanarak yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu’na göre, çalışma izni başvurusu olumlu değerlendirilen yabancıya, iş veya hizmet sözleşmesinin süresini aşmamak kaydıyla, gerçek veya tüzel kişiye ya da

kamu kurum veya kuruluşuna ait belirli bir iş yerinde veya aynı işkolundaki işyerlerinde belirli bir işte çalışmak şartıyla, ilk başvuruda en fazla bir yıl süreli çalışma izni verilir (Uluslararası İşgücü Kanunu [UİK], 2016).

Uzatma: 13.8.2016 tarihli ve 29800 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nun 7. maddesine göre, uzatma başvurusunun olumlu değerlendirilmesi hâlinde, yabancıya aynı işverene bağlı olarak ilk uzatma başvurusunda en fazla iki yıl, sonraki uzatma başvurularında ise en fazla üç yıla kadar çalışma izni verilir. Ancak, farklı bir işverende çalışmak için yapılan başvurular, bu maddenin birinci fıkrası kapsamında ele alınır (UİK, 2016). Ayrıca, 02.02.2022 tarihli ve 31738 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Uluslararası İşgücü Kanunu uygulama yönetmeliğinin 27. maddesine göre çalışma izin süre uzatımıyla ilgili düzenlemeler şu şekildedir:

a) Çalışma izni süre uzatma başvurusu, izin süresinin bitimine altmış gün kala başlamak üzere, en geç izin süresi dolmadan önce sistem üzerinden yapılmalıdır.

b) Aynı işverene bağlı çalışan bir yabancı için yapılan süre uzatma başvurusu olumlu sonuçlandığında, ilk uzatma başvurusunda en fazla iki yıl, sonraki uzatmalarda ise en fazla üç yıl çalışma izni verilir.

c) Farklı bir işverende çalışmak amacıyla yapılan süre uzatma başvuruları, ilk başvuru usul ve esaslarına göre değerlendirilir.

d) Bağımsız çalışma izni olanlar ve dördüncü bölümde belirtilen istisna kapsamındaki yabancılar için yapılan uzatma başvurularının olumlu sonuçlanması halinde, çalışma izni süre sınırlamalarına tabi olmaksızın uzatılır.

e) Süre uzatma başvurusu yapılan yabancılar, çalışma izinlerinin sona erdiği tarihten itibaren başvurunun değerlendirilmesi süresince, en fazla doksan gün boyunca, aynı işyerinde ve işte çalışmaya devam edebilirler. Bu süre zarfında yabancı ve işveren, çalışma izninden doğan hak ve yükümlülüklerini sürdürecektir.

f) Beşinci fıkra kapsamında uzatma başvurusunu tamamlayan yabancılar, talep etmeleri halinde, sistem üzerinden herhangi bir harç veya ücret ödemediği takdirde, Genel Müdürlük tarafından belirlenen şekil ve içerikte bir çalışma izni süre uzatma müracaat belgesi verilir.

g) Süre uzatma başvurusu olumlu sonuçlandığında, yeni çalışma izni süresi, önceki iznin sona erdiği günden itibaren başlatılır.

Süresiz Çalışma İzni: Bu izin türleri arasında yabancılar zaman sınırı olmaksızın çalışma hakkı tanıyan izin türü ise süresiz çalışma iznidir. 13.08.2016 tarihli 29800 sayılı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6735 sayılı UİK 10. maddeye göre ise Türkiye'de uzun dönem ikamet izni olan veya en az sekiz yıl yasal çalışma izniyle çalışan yabancılar, süresiz çalışma iznine başvurabilir. Ancak, başvuru şartlarını karşılamak, yabancıya mutlak bir hak sağlamaz (UİK,2016).

İstisnai İzin: 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenen istisnai izin, Bakanlıkça belirlenen uluslararası işgücü politikasına uygun olarak verilmektedir. Buna göre istisnai izin, aşağıdaki şartlara sahip olan yabancılara tanınabilir:

- a) Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı gibi nitelikleriyle nitelikli işgücü olarak değerlendirilenler,
- b) Bilim ve teknolojiye katkısı, yatırım veya ihracat düzeyi, sağladığı istihdamın büyüklüğü gibi nitelikleriyle nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilenler,
- c) Belirli bir süre için işvereni tarafından Türkiye'de yürütülen bir projede çalıştırılanlar,
- ç) Türk soylu olduğu İçişleri Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığı tarafından bildirilenler,
- d) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları,
- e) Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları,
- f) 6458 sayılı Kanuna göre uluslararası koruma başvurusu sahibi, şartlı mülteci, geçici koruma sağlanan, vatansız ya da insan ticareti mağduru olarak destek programından yararlananlar,
- g) Bir Türk vatandaşı ile evli olup evlilik birliği içinde Türkiye'de yaşayanlar,
- ğ) Yabancı devletlerin ve uluslararası kuruluşların Türkiye'deki temsilciliklerinde diplomatik dokunulmazlığı olmayan çalışanlar,
- h) Bilimsel, kültürel, sanatsal veya sportif faaliyetlerde uluslararası düzeyde tanınmış başarıya sahip olanlar,
- ı) Sınır ötesi hizmet sunucuları.

Bu şartlara haiz olan yabancılara adı geçen kanunun 7. 9. ve 10. maddelerinin uygulanmasına dair istisna hakkı tanınabilir (UİK,2016).

Bağımsız Çalışma İzni: Profesyonel meslek mensubu yabancılar, diğer kanunlarda belirtilen özel şartları sağladıkları takdirde bağımsız çalışma izni alabilirler (ÇSGB, t.y.).

Turkuaz Kart: Türkiye'de süresiz çalışma ve ikamet hakkı veren Turkuaz Kart, yabancının yakınlarına ise ikamet hakkı sağlar. Turkuaz Kart'a başvurabilmek için gerekli nitelikler, 28.7.2016 tarihli ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'nun 11. ve 25. maddelerine dayanan ve 14.03.2017 tarihli 30007 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre Turkuaz Kart, aşağıdaki kişilere verilebilir:

- a) Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki bilgisi, bilim ve teknolojiye katkısı gibi özellikleriyle yüksek nitelikli işgücü olarak değerlendirilenler,

b) Yatırım veya ihracat düzeyi, sağladığı istihdamın büyüklüğü, bilimsel ve teknolojik gelişmeye yaptığı katkı gibi nitelikleriyle yüksek nitelikli yatırımcılar,

c) Bilimsel ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayan, uluslararası düzeyde ülke menfaatleri açısından stratejik kabul edilen çalışmalar yapan bilim insanları veya araştırmacılar,

ç) Kültürel, sanatsal veya sportif alanlarda uluslararası başarıya sahip olanlar,

d) Türkiye'nin veya Türk kültürünün uluslararası tanınırlığına katkı sağlayan, Türkiye'nin milli menfaatleri doğrultusunda uluslararası düzeyde faaliyette bulunan yabancılar (Turkuaz Kart Yönetmeliği [TKY], 2017).

2. Veri, Yöntem ve Ampirik Bulgular

2.1. Veri seti ve Örneklem

Çalışmanın örneklemini 2010-2023 yılları arasında Türkiye'de çalışma izni alan yabancılarıdır. Bu bağlamda 2010-2023 yılları arasında ÇSGB tarafından yayınlanan yabancılara dair veri setleri kullanılmıştır. Burada yabancı olarak kastedilen Türkiye'ye vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişilerdir. Türkiye'de Türk vatandaşlığına ilişkin şartlar, 12 Haziran 2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre Türk vatandaşlığı temelde iki şekilde kazanılabilir. Bunlardan ilki doğum ikincisi ise sonradan kazanmadır. Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder. Sonradan kazanma halinde vatandaşlığa geçme hali ise yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir. Bu bağlamda, 5901 sayılı kanunda belirtilen Türk vatandaşlığı kazanma koşullarını yerine getirmemiş kişiler "yabancı" olarak kabul edilebilir (Türk Vatandaşlığı Kanunu [TVK], 2009). Yabancılar, ÇSGB'nin yayımladığı veriler ışığında yaş, eğitim, cinsiyet ve uyruk gibi özellikleri ile eğitim durumu, çalıştıkları iller ve buldukları ekonomik faaliyet türleri yönünden ele alınmıştır. Bu alt kısımların ele alınmasıyla Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı işgücünün ayrıntılı bir görünümüne ulaşılmak hedeflenmiştir.

2.2. Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi ÇSGB tarafından yayınlanan veriler ışığında Türkiye'de yabancılara verilen çalışma izinlerinin sayısı, cinsiyete göre dağılımları, eğitim düzeyleri, yaşları, uyrukları, bu yabancıların buldukları ekonomik faaliyet türleri ve sayıca en fazla buldukları illerin ele alınarak değerlendirilmesi ve yıllar itibariyle değişim oranlarının hesaplanmasıdır. Bu bakımdan betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır.

Betimsel analiz, var olan bir olayı nicel (sayıları kullanarak) ya da nitel (bir birey ya da grubun özelliklerini ortaya koyarak) yönden betimleyen bir araştırma türüdür (McMillan & Schumacher, 1984).

Nassaji (2015, s.129) betimsel araştırmayı “*mevcut bir durumu, fenomeni ya da belirli bir nüfusun özelliklerini inceleyen ve bir çözüm önermeyen araştırmalar*” olarak tanımlamaktadır.

Bu bağlamda betimsel analiz, bir veri setindeki durumun özelliklerini anlamak ve tanımlamak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu yöntemde, araştırılan konu, olay ya da nesne kendi doğal koşulları içinde var olduğu şekliyle gözlemlenir ve denek ya da denemelerin manipölasyonu yönü yoktur. Bu analiz yöntemi, genellikle bir popölasyonun ya da olayın özelliklerini çıkarır ve verilerin istatistiksel özetleri üzerinden bilgi sunar. Tanımsal çıkarsamalardan farklı olarak, betimsel analiz süreci tahmin ya da sebep-sonuç ilişkisi kurmaz; ancak, bazen bir dereceye kadar nedensel ilişkiler üzerine kestirimde bulunabilir. Bunun yerine esas olarak var olan durumu net bir şekilde özetlemeyi amaçlar (Balcı,1989).

Betimsel araştırmaların en yaygın olarak kullandığı araç tarama araştırması yapmaktır. Burada var olan durum tespit edilerek ortaya konulur. Bu yöntemin bir başka faydası da sorunun tespit edilmesiyle daha kapsamlı bir incelemenin yapılması için gerekli olan çıkarımların elde edilmesidir. Denilebilir ki betimsel araştırmaların yer almadığı bir araştırma türü bulunmamaktadır. Hatta sadece betimlemeden oluşan araştırmalar da yapılabilir (Balcı,1989).

Betimsel analiz çok aşamalı bir süreci ihtiva eder, bu süreç genellikle dört aşamada gerçekleştirilir. İlk adım betimsel analizin gerçekleştirileceği araştırma sorularından kavramsal çerçeveden ve elde edilmesi planlanan veri setinden hareketle bir çerçeve oluşturulur. Daha sonra tematik çerçeveye göre hazırlanmış olan elde edilmiş verilerin düzenlenerek işlenmesi gerekir. Bu aşamada betimsel analizin gerçekleştirileceği veri setinin yoruma hazırlanması aşaması olarak da tanımlanabilir. Üçüncü aşamada ise düzenlenen veriler tanımlanır ve gereken yerlerde direkt alıntılarla kapsamlı hale getirilir. Dördüncü ve son aşamada ise elde edilen bulgular mevcut literatür ile açıklanır ilişkilendirilir ve anlamlandırılır (Baltacı,2019).

Her araştırma yönteminde olduğu gibi betimsel araştırma yönteminin de dezavantajları bulunmaktadır. Betimsel araştırmanın gerçekleştirildiği araştırma konusu hakkında sadece var olanın ortaya konması hedeflendiği için neden ve sonuç ilişkilerinin açıklanabilmesi daha güçtür. Ayrıca geçerli ve güvenilir veri bulma ve kontrol güçlükleri bu tür araştırmaların iki temel sınırlılığını oluşturur (Balcı,1989).

Çalışmada kullanılan betimsel analiz yönteminin aracı ise var olan veri setlerinin tablolaştırılması ve yıllar itibariyle değişim oranlarının tespit edilmesine yönelik olarak yüzdellik analizdir. Yüzdellik analizin formülü şu şekildedir;

$$\text{Yüzdellik Değişim Oranı} = \frac{\text{Değişkenin İlgili Yıldaki Değeri} - \text{Değişkenin Bir Önceki Yıldaki Değeri}}{\text{Değişkenin Bir Önceki Yıldaki Değeri}} \times 100 \quad (1)$$

Yüzdellik analiz yönteminin sağladığı birçok fayda vardır. Bunlar basitlik, hız, doğruluk, en fazla sayıda araştırmacıya erişilebilirlik, sıfır (0) hariç tüm sayıların kullanımına uygulanabilirlik ve son olarak araştırmacının, araştırma alanının büyük popölasyonundan analiz için daha küçük ve yönetilebilir

bir popülasyonu takdir yetkisiyle seçmesini sağlayabilirliktir (Mbieli,2016). Bu bağlamda çalışmada basit ve anlaşılır bir biçimde yabancı işgücünün yıllar içerisindeki değişimi ortaya konulmuştur.

2.3. Veri Analizi

Çalışmada 2010-2023 yılları arasında yıllara ve izin türlerine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı, yıllara ve cinsiyete göre yabancılara verilen çalışma izinlerinin dağılımı, yıllara ve cinsiyete göre yabancılara verilen çalışma izinlerinin oransal dağılımı, eğitim düzeyine göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı, yaş grubuna göre yabancılara verilen çalışma izinleri, uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izin sayısı, yabancılara verilen çalışma izin sayısının dağılımı bakımından ilk 5 ekonomik faaliyet türü ve yabancılardan en çok çalışma iznine sahip oldukları ilk beş ildeki yabancı çalışma izni sayıları verileri analiz edilmiştir. Analiz yöntemi olarak benimsenen betimsel analiz yönteminin ışığında söz konusu başlıklarda yüzdelerle değişim oranları hesaplanarak, 2010-2023 yılları arasında yabancılara verilen izinlerin değişimleri ve yüzdelerle oranları ortaya çıkarılmış; böylelikle Türkiye’de yabancılardan işgücü piyasasındaki görünümü ortaya konulmuştur. Bu bölümde gerçekleştirilen bu analizler sonucunda elde edilen yeni verileri içeren tablolara yer verilmektedir.

Tablo 1’de 2010-2023 yılları arasında Türkiye’de çalışma izni alan yabancılardan sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 1

Yıllara ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı (2010-2023)

Yıllar	İzin Türü			Toplam
	Sürelİ İzin	Süresiz	Bağımsız	
2010	14.098	101	2	14.201
2011	17.318	132	16	17.466
2012	32.191	79	9	32.279
2013	45.721	93	9	45.823
2014	52.197	95	3	52.295
2015	64.402	115	4	64.521
2016	73.410	115	24	73.549
2017	87.150	19	13	87.182
2018	115.826	4	7	115.837
2019	145.232	0	0	145.232
2020	123.574	0	0	123.574
2021	168.103	0	0	168.103
2022	212.682	0	0	212.682
2023	239.835	0	0	239.835

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri>, Erişim Tarihi: 02.05.2024

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde görülmektedir ki 2010 yılında Türkiye’de 14.201 yabancıya çalışma izni verilmiştir. 2023 yılında ise çalışma izni verilen yabancıların sayısı 329.066’e çıkmıştır. Yıllar içerisinde Türkiye’de yabancıların çalışma izin sayılarına bakıldığında ise en fazla artışın %85 ile 2012 yılında yaşandığı görülmektedir.

Tablo 2

Yıllara ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Dağılımı (2010-2023)

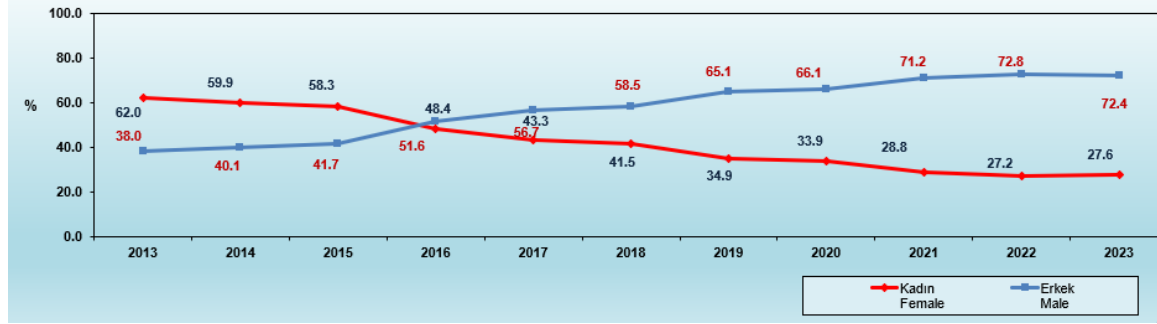
Yıllar	Kadın		Erkek		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
2010	5.074	40,2	8.497	59,8	14.201
2011	8.396	48,1	9.070	51,9	17.466
2012	19.552	60,6	12.727	39,4	32.279
2013	28.406	62,0	17.417	38,0	45.823
2014	31.308	59,9	20.986	40,1	52.295
2015	37.621	58,3	26.899	41,7	64.521
2016	35.601	48,4	37.948	51,6	73.549
2017	37.756	43,3	49.426	56,7	87.182
2018	48.087	41,5	67.750	58,5	115.837
2019	50.690	34,9	94.542	65,1	145.232
2020	41.853	33,9	81.721	66,1	123.574
2021	48.371	28,8	119.732	71,2	168.103
2022	57.829	27,2	154.853	72,8	212.682
2023	66.299	27,6	173.536	72,4	239.835

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, [https://www.csgb.gov.tr/istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri](https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri). Erişim Tarihi: 02.05.2024

Tablo 2’de ise 2010-2023 arasında verilen çalışma izinlerinin cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır. İlgili tabloda kadın ve erkeklerin sahip oldukları çalışma izni oranları da hesaplanarak tabloya eklenmiştir. Buna göre Tablo 2’ye göre 2010 ve 2011 yıllarında erkeklerin çalışma izin oranları kadınların izin oranlarından fazladır. 2012,2013,2014 ve 2015 yıllarında ise kadınların çalışma izni oranları erkeklerinkinden yüksek seyretmiştir. Ancak 2016, 2017, 2018, 2019, 2020,2021,2022 ve 2023 yıllarında erkeklerin çalışma izni oranları kadınların çalışma izni oranlarını geçmiştir.

Şekil 1

Yıllara ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Oransal Dağılımı

Kaynak: <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri>. Erişim Tarihi: 10.05.2024

Şekil 1’de ise verilen çalışma izinlerinin cinsiyete göre dağılımları görülmektedir. Buna göre kadın ve erkekler arasında çalışma izinlerinin oranlarına bakıldığında 2010 ve 2011 yılları boyunca kadınların çalışma izin oranlarının erkeklerin altında seyrettiği ancak 2012 yılında kadınların çalışma izin oranının erkekleri geçtiği görülmektedir. Bu durum varlığını 2012-2013-2014 ve 2015 boyunca devam ettirmiştir. Bununla birlikte yine Grafik 1’de görüldüğü üzere 2016, 2017, 2018, 2019, 2020,2021,2022 ve 2023 yılları için erkeklerin çalışma izni oranı kadınların çalışma izni oranını geçmiştir.

Türkiye’de yabancıların sahip olduğu çalışma izinlerinin eğitim düzeylerine göre değerlendirilmesi, konu hakkında derinlemesine bir değerlendirme yapabilmek amacı ile önemlidir. Türkiye’de işgücüne katılım sağlayan yabancıların eğitim düzeylerinin bilinmesi yabancı işgücü kalitesi hakkında da fikir vermektedir. Tablo 3’te eğitim düzeylerine göre yabancılara verilen çalışma izni sayıları verilmektedir.

Tablo 3

Eğitim Düzeyine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı (2010-2023)

Yıllar	İzin Türü	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek Okul	Üniversite	Lisansüstü	Bilinmeyen
2010	Sürelî	NA	950	NA	3.941	1.439	6.953	918	NA
	Süresiz	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
	Bağımsız	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
	(%)	NA	6,7	NA	27,7	10,1	48,9	6,4	NA
2011	Sürelî	99	159	964	4.610	2.006	7.817	1.042	NA
	Süresiz	0	0	1	30	8	91	30	NA
	Bağımsız	0	0	0	0	0	22	0	NA
	(%)	0,5	0,91	5,5	26,3	11,4	44,7	5,9	NA

Ekev Akademi Dergisi, Sayı 101

2012	Sürelî	670	687	2.962	12.159	3.482	11.033	1.189	2
	Süresiz	1	0	2	13	7	46	9	0
	Bağımsız	0	0	1	0	0	9	0	0
	(%)	2,0	2,1	9,1	37,6	10,7	34,1	3,6	0
2013	Sürelî	1.060	927	4.621	18.324	5.166	14.084	1.545	4
	Süresiz	0	1	2	25	6	54	6	0
	Bağımsız	0	0	0	1	0	8	0	0
	(%)	2,3	2,0	10,0	39,9	11,2	30,7	3,3	0
2014	Sürelî	1.553	1.195	5.464	20.515	4.851	16.974	1.646	8
	Süresiz	2	0	1	18	6	55	13	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	3	0	0
	(%)	2,9	2,2	10,4	39,2	9,2	32,4	3,1	0
2015	Sürelî	3.960	1.816	6.131	24.679	5.844	20.071	1.917	8
	Süresiz	0	1	3	15	9	72	18	0
	Bağımsız	0	0	1	0	0	3	0	0
	(%)	6,1	2,8	9,5	38,2	9,0	31,1	2,9	0
2016	Sürelî	2.242	1.144	6.571	27.427	7.048	21.627	535	6.827
	Süresiz	0	2	3	15	13	72	5	5
	Bağımsız	0	0	0	0	1	18	0	5
	(%)	3,4	1,5	8,9	37,2	9,5	29,4	0,7	9,2
2017	Sürelî	2.796	1.127	7.486	31.480	6.646	23.881	281	13.453
	Süresiz	0	0	0	2	3	11	2	1
	Bağımsız	0	0	0	0	0	9	1	3
	(%)	3,2	1,2	8,5	36,1	7,6	27,3	0,3	15,4
2018	Sürelî	10.749	302	8.353	38.010	1.231	27.015	420	29.746
	Süresiz	0	0	0	0	0	2	0	2
	Bağımsız	0	0	0	0	1	4	1	1
	(%)	9,2	0,2	7,2	32,8	1,0	23,3	0,3	25,6
2019	Sürelî	24.625	9.286	15.478	49.095	4.857	29.530	3.670	8.691
	Süresiz	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	0	0	0

Ekev Akademi Dergisi, Sayı 101

	(%)	16,9	6,3	10,6	33,8	3,3	20,3	2,5	5,9
2020	Sürelî	21.676	9.369	16.721	36.582	3.021	23.721	3.347	9.137
	Süresiz	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	0	0	0
	(%)	17,5	7,5	13,5	29,6	2,4	19,1	2,7	7,3
2021	Sürelî	1.215	31.139	25.719	50.891	4.660	32.186	4.986	17.307
	Süresiz	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yüzde (%)	0,7	18,5	15,2	30,2	2,7	19,1	2,9	10,2
2022	Sürelî	NA	42.628	33.221	67.502	5.700	38.708	5.625	2.019
	Süresiz	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	0	0	0
	(%)	0	20,0	15,6	31,7	2,6	18,1	2,6	0,9
2023	Sürelî	NA	49.067	43.754	85.975	7.121	43.819	7.611	2.436
	Süresiz	0	0	0	0	0	0	0	0
	Bağımsız	0	0	0	0	0	0	0	0
	(%)	0	20,4	18,2	35,8	2,9	18,2	3,1	1,0

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr.istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri>. Erişim Tarihi: 02.05.2024

Tablo 3'e göre, 2010-2023 yılları arasında verilen çalışma izinlerine bakıldığında yabancıların ağırlıklı olarak lise ve üniversite eğitime sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte özellikle 2020, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında ilkökul mezunlarının da artan çalışma izni oranları dikkat çekmektedir. 2019'da %6.3 olan ilkökul mezunlarının oranı 2020'de %7,5'a, 2021'de %18.5'e ve 2022'de %20'ye 2023'te ise %20.4'e yükselmiştir.

Tablo 4*Yaş Grubuna Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri (2012-2023)*

Yıllar												
Yaş Aralığı	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
15-19	145	149	191	264	367	2.032	3.324	5.597	2.633	3.942	5.284	5.630
20-24	3.796	4.895	6.262	8.633	7.608	12.830	19.723	28.399	18.850	28.687	34.873	34.551
25-29	6.317	8.783	10.061	12.556	13.345	17.107	22.352	30.784	26.130	38.305	49.787	53.773
30-34	5.260	7.634	9.103	11.212	13.885	16.272	20.942	26.977	24.106	32.507	41.139	46.623
35-39	4.180	6.047	6.963	8.591	10.947	12.144	15.636	18.734	17.903	23.377	30.694	37.597
40-44	3.856	5.479	5.932	7.045	8.618	9.215	11.687	12.716	12.269	15.302	20.050	25.385
45-49	3.296	4.699	5.039	5.960	7.363	7.256	9.204	9.256	8.971	10.868	13.157	16.146
50-54	2.668	3.928	4.199	4.867	5.539	5.214	6.271	6.256	6.257	7.287	8.777	10.302
55-59	1.669	2.578	2.814	3.252	3.423	3.095	4.058	3.925	3.889	4.752	5.376	5.802
60-64	795	1.186	1.276	1.562	1.718	1.422	1.851	1.813	1.806	2.110	2.431	2.724
65+	256	416	453	583	743	594	788	775	760	966	1.114	1.302

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri>. Erişim Tarihi: 02.05.2024

Tablo 4'te yaş gruplarına göre yabancılara verilen çalışma izin sayıları verilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının verilerine bakıldığında 2010 yılı için veri bulunmamakta; 2011 yılı için ise yaş aralıkları 10 yıllık dilimler şeklinde verilmektedir. Buna göre 2011 yılı için 18-24 yaş aralığında 2.081 kişi, 25-34 yaş aralığında 6.350, 35-44 yaş aralığında 4.597 kişi, 45-54 yaş aralığında 2.781 kişi, 55-64 yaş aralığında 1.002 kişi, 65 ve üzeri yaş aralığında ise 79 kişi çalışma iznine sahiptir. Tüm yıllar değerlendirildiğinde yabancıların en yoğun çalışma iznine sahip oldukları yaş aralığının 25-29 arasındaki yaşlar olduğu görülmektedir. 2023 yılında bu sayı 53.773'tür.

Yaş aralıklarına göre değerlendirme yapıldığında ise özellikle 2016 yılı ve sonrasında 15-19 yaş aralığında çalışma iznine sahip olan yabancı sayısının hızla arttığı görülmektedir. En düşük yoğunluğun ise 65 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. 2023 yılında 65 yaş ve üzerinde olan yabancılara verilen çalışma izni sayısı 1.302'dir.

Tablo 5*Yıruklara Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı (2011-2023)*

Yıllar /Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Afganistan	NA	NA	161	251	305	444	609	894	1.466	1.921	2.923	4.957	6.204
Almanya	683	1.126	1.242	1.442	1.299	1.133	982	895	977	619	751	979	1.086
Amerika Birleşik Devletleri	960	936	1.108	1.199	1.232	1.164	982	823	857	722	848	973	935
Arnavutluk	NA	75	NA	109	121	144	160	164	197	174	204	116	224
Avustralya	89	105	133	116	151	180	128	122	103	NA	NA	NA	NA
Avusturya	206	191	NA	215	195	180	134	143	143	104	113	116	115
Azerbaycan	459	755	1.227	1.382	1.461	1.880	2.449	2.997	2.977	2.945	3.612	4.493	6.036
Belçika	122	157	195	186	219	195	142	137	128	NA	NA	104	100
Beyaz Rusya	97	228	NA	331	339	286	305	335	393	261	526	943	1.471
Brezilya	74	117	127	170	250	232	157	174	217	153	207	318	384
Bulgaristan	476	447	701	795	839	750	600	415	384	289	298	298	274
Çin Halk Cumhuriyeti	1.648	2.448	3.379	2.621	2.882	4.397	4.288	2.992	2.357	1.611	2.250	2.224	2.452
Endonezya	528	794	1.224	1.578	1.904	1.829	1.956	2.356	2.704	1.417	2.871	4.722	5.067
Ermenistan	NA	NA	160	157	175	148	126	187	189	254	231	196	194
Etiyopya	NA	115	NA	172	231	424	476	381	262	170	253	297	396
Fas	NA	132	190	221	324	336	470	614	899	607	801	1.055	1.237
Filipinler	210	369	568	790	1.049	1.492	1.959	2.076	1.917	1.603	2026	1.865	2.183
Filistin	NA	NA	NA	NA	NA	220	255	372	547	508	663	884	970
Fransa	646	677	746	734	791	726	543	544	518	378	430	467	482
Gana	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	406	133	380	141	192
Güney Afrika	70	NA	NA	NA	128	134	141	164	171	136	152	173	263
Güney Kore	283	305	536	747	952	721	530	531	557	442	530	465	455
Gürcistan	402	6.434	8.437	7.680	8.524	7.629	7.317	7.321	5.220	4.873	4173	3.082	3.056
Hindistan	243	334	309	369	806	1970	3055	1663	897	850	646	2.031	4.703
Hollanda	295	270	405	452	476	481	324	342	294	168	164	211	197
Irak	178	209	323	484	692	1.031	1.137	1.365	1.947	1.794	2497	3.606	3.915
İngiltere	699	830	969	1.105	1.227	1.191	NA	1.106	1.096	795	1035	NA	NA
İran İslam Cumhuriyeti	410	716	1.155	1.284	1.522	1.785	1.930	2.689	3.935	4.015	5072	6.905	8.521
İspanya	243	331	540	479	434	438	304	337	256	202	251	289	263
İsveç	80	141	181	207	200	139	NA	NA	NA	NA	NA	105	117
İtalya	492	498	686	768	916	888	650	483	421	307	384	442	428
Japonya	313	286	344	468	536	506	405	397	360	301	311	358	396

Ekev Akademi Dergisi, Sayı 101

Kanada	208	188	225	248	236	234	197	175	194	166	151	218	198
Kazakistan	230	567	899	1163	1349	998	1.352	1.799	2.860	961	2051	4.742	6.457
Kenya	NA	74	139	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	118	298
Kırgızistan Cumhuriyeti	242	610	1.160	2.283	4.274	3.048	6.359	13.452	11.003	3.505	4.570	6.648	8.187
Kolombiya	NA	NA	NA	NA	295	315	475	495	663	136	377	629	908
Küba	NA	NA	152	271	435	497	533	648	705	NA	131	147	351
Libya	NA	NA	NA	NA	132	191	143	160	211	174	241	179	326
Makedonya	NA	NA	156	134	124	132	121	114	146	101	175	179	173
Mısır	NA	75	139	234	287	371	424	1235	867	630	807	1.058	1.231
Moğolistan	NA	NA	NA	102	126	157	166	154	215	NA	132	293	316
Moldova Cumhuriyeti	496	889	1.825	1.907	1.778	1.481	1.236	1.370	1.386	1.240	1.270	1.087	1.105
Nepal	NA	NA	NA	122	170	497	1.438	3.186	2.404	1.421	1.785	1.027	728
Özbekistan	229	829	1.708	1.993	2.319	2.436	2.465	3.969	4.480	4.383	3.912	4.677	8.437
Pakistan	NA	NA	NA	NA	247	269	340	341	369	347	632	910	1.902
Polonya	75	138	205	217	264	NA	149	102	169	129	165	205	214
Romanya	235	302	473	442	362	260	292	333	249	176	245	260	280
Rusya Federasyonu	1.432	2.160	2.455	2.562	2.936	1.966	2.390	2.944	3.922	3124	6.253	11.561	17.785
Suriye	118	220	794	2.541	4.019	13.290	20.966	34.573	63.789	62.369	91.500	113.208	108.520
Tacikistan	NA	NA	NA	NA	NA	NA	275	626	726	278	381	530	945
Tayland	255	262	351	795	1142	429	402	365	375	243	358	435	471
Tunus	79	184	204	307	363	348	375	420	526	346	518	710	801
Türkmenistan	143	1.422	2.714	2.635	3.323	3.471	3.847	5.547	6.128	9.721	7.850	8.962	13.128
Ukrayna	1.278	2.601	3.610	4.334	6.023	5.592	5.760	6.394	6.197	2.271	4.564	3.277	3.368
Ürdün	NA	NA	NA	NA	125	178	195	292	388	327	456	633	688
Yemen	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	146	241	181	296	415	460
Yunanistan	358	350	463	483	511	642	521	1.908	425	393	504	515	519
Diğer ¹	1.327	1.606	2.125	2.097	1.849	1.861	2.008	1.908	2.570	2.340	2.333	2.118	2.346

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri> Erişim Tarihi: 01.05.2024

Tablo 5'te Türkiye'de çalışma izni alan yabancıların uyruklarına yer verilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan alınan verilere göre oluşturulan tabloya göre 2010 yılı için bu konuda bir veri olmadığı için dönem olarak 2011-2023 arası alınmıştır. 2023 yılı ele alındığında en fazla çalışma

¹ Çalışma izin sayısı 100'ün altında varlık gösteren uyruklar diğer olarak ifade edilmiştir.

izninin 108.520 ile Suriyelilere verildiği, bunu 17.785 ile Rusya'nın takip ettiği görülmektedir. Üçüncü sırada ise 13.128 ile Türkmenistan bulunmaktadır.

Tablo 6

Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısının Dağılımı Bakımından İlk 5 Ekonomik Faaliyet Türü (2010-2023)

Yıllar	1. Faaliyet	2.Faaliyet	3. Faaliyet	4. Faaliyet	5. Faaliyet
2010	NA	NA	NA	NA	NA
2011	Eğitim (%12,45)	Konaklama (%11,8)	Hava Yolu Taşımacılığı (%5,42)	Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence (%5,41)	Toptan Ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) (%5,06)
2012	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%27,4)	Konaklama (%15,3)	Eğitim (%6,0)	Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence (%5,6)	Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlenme faaliyetleri (%3,9)
2013	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%32,5)	Konaklama (%13,6)	Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence (%4,6)	Eğitim (%4,4)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%4,4)
2014	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%28,06)	Konaklama (%14,9)	Eğitim (%4,7)	Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence (%4,3)	Toptan Ticaret (%4,23)
2015	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%26,06)	Konaklama (%16,2)	Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence (%4,7)	Toptan Ticaret (%4,4)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%4,1)
2016	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%23,1)	Konaklama (%8,9)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%6,1)	Toptan Ticaret (%5,9)	Eğitim (%4,2)
2017	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%18,2)	Konaklama (%12,1)	Toptan Ticaret (%6,3)	Bina İnşaatı (%5,7)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%5,09)
2018	Konaklama (%17,4)	Toptan Ticaret (%7,1)	Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri (%4,9)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%4,5)	Ev içi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%3,05)
2019	Konaklama (%15,9)	Ev içi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%11,5)	Toptan Ticaret (%8,1)	Giyim Eşyaları İmalatı (%5,6)	Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri (%4,8)
2020	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%19,1)	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) (%7,6)	Giyim Eşyaları İmalatı (%6,6)	Konaklama (%5,5)	Tekstil Ürünleri İmalatı (%7,6)

2021	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%11,2)	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) (%8,04)	Konaklama (%6,9)	Giyim Eşyaları İmalatı (%6,87)	Perakende Ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) (%4,04)
2022	Konaklama (%8,8)	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)(%7,8)	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri(%7,1)	Giyim Eşyaları İmalatı(%6,8)	Tekstil Ürünleri İmalatı (%4,59)
2023	Konaklama (%9,48)	Ev İçi Çalışan Personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (%7,15)	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) (%6,96)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı (%6,8)	Giyim Eşyaları İmalatı (%4,9)

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr.istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri> Erişim Tarihi: 01.05.2024

Tablo 6’da 2010-2023 yılları için yabancıların en yüksek oranda çalışma iznine sahip oldukları ilk beş ekonomik faaliyet türü verilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nı tarafından 2010 yılına ait veriler paylaşılmadığı için bu yıla ait veri tablo 6’da yer almamaktadır. 2011-2023 arasındaki yıllarda faaliyet türlerine göre bakıldığında yabancıların en yoğun olarak ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri, konaklama, toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç), eğitim, bina inşaatı, bina dışı yapıların inşaatı, büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri, giyim eşyaları imalatı, tekstil ürünleri imalatı, yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence, hava yolu taşımacılığı, spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri gibi alanlarda faaliyet gösterdikleri görülmektedir. En son yayınlanan 2023 yılı verilerine göre yabancıların en yoğun olduğu ekonomik faaliyet türü konaklama olmuştur.

Tablo 7

Yabancıların En Çok Çalışma İznine Sahip oldukları İlk Beş İlerdeki Yabancı Çalışma İzni Sayıları (2010-2023)

Yıllar/ Şehirler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İstanbul	NA	7.760	11.512	17.709	19.957	22.944	27.639	31.551	42.759	60.583	58.306	72.442	82.147	83.429
Antalya	NA	2.649	6.706	9.122	11.003	14.266	9.818	14.712	23.666	26.342	8.277	15.912	22.107	27.564
Ankara	NA	2.141	5.171	6.422	6.712	9.260	9.888	9.227	9.274	8.522	7.781	9.139	10.587	12.612
İzmir	NA	699	2.065	2.707	2.389	3.126	4.314	5.336	5.967	4.862	4.632	5.079	6.354	7.552
Bursa	NA	431	656	1.068	1.532	1.915	3.062	4.298	5.269	8.609	8.871	12.880	16.206	17.239

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, <https://www.csgeb.gov.tr.istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri> Erişim Tarihi: 01.05.2024

Tablo 7’de Türkiye’de 2010-2023 yılları arasında çalışma iznine sahip olan yabancıların en fazla sayıda oldukları ilk beş il görülmektedir. Yabancıların en fazla çalışma iznine sahip oldukları iller İstanbul, Antalya, İzmir, Bursa ve Ankara’dır. İstanbul her inceleme yılında diğer illere göre en yüksek

sayıda yabancının çalışma iznine sahip olduğu il olmuştur. 2020 yılında ise İstanbul'da 83.429 yabancının çalışma iznine sahip olduğu görülmektedir. Bunu 27.564 Antalya, 17,239 ile Bursa, 12.612 ile Ankara ve 7.552 ile İzmir takip etmektedir.

2.4. Araştırma Etiği

Çalışmada Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yayınlanan kamuya açık hazır veriler kullanılarak analiz yapıldığı için etik kurul belgesine ihtiyaç duyulmamıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında ve raporlama sürecinde bilimsel etik kuralların gerektirdiği kurallara titizlikle uyulmuştur.

3. Bulgular

Yabancıların sahip oldukları çalışma izni sayılarında görülmüştür ki 2010 ve 2023 arasında Türkiye'de çalışma izni alan yabancıların sayısında 23 katlık bir artış meydana gelmiştir. Çalışma izinlerinin türlerine göre dağılımına bakıldığında ise tüm yıllar için neredeyse %99'unun süreli izinlerden oluştuğu görülmektedir. Bir önceki yıla göre yabancıların çalışma izni alma oranlarında gerçekleşen artışlarda ise 2012 yılı ilk sırayı almaktadır. 2012 yılında çalışma izni alan yabancıların sayılarında, bir önceki yıla göre %85 oranında artış gerçekleşmiştir. Çalışma izin sayılarının artması yabancıların kayıtdışı çalıştırılmasının önünde ciddi bir önlemdir (Dönmez Kara,2016).

Çalışma izni olan yabancıların cinsiyete yönelik değerlendirmesi yapıldığında 2012 yılında kadınların oranında ciddi bir artış yaşandığı görülmüştür. 2011 senesinde kadınların oranı %48 iken 2012 yılında bu oran %60'a yükselmiştir. Bu durumun 2015 yılına kadar devam ettiği görülürken; 2016 ve izleyen yıllarda genel ağırlığın erkeklerden oluştuğu görülmektedir. 2023 yılında ise çalışma izni olan yabancıların %72,4'ü erkek ve %27,6'sı kadınlardan oluşmaktadır.

Çalışma iznine sahip olan yabancıların eğitim durumlarının yıllara göre değerlendirmesi yapıldığında ise görülmektedir ki Türkiye'de çalışma iznine sahip olan yabancıların geneli lise ve üniversite mezunudur. 2010 yılında çalışma izni alan yabancıların %48,9'u üniversite mezunuyken %27,7'si lise mezunudur. 2011-2014 yılları arasında Türkiye'de çalışma izni alan yabancıların %80'inden fazlasının lise, yüksekokul ve üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Bu oran 2015 yılı ve sonrasında %80'in altına düşmüştür. 2015 yılında lise, yüksekokul ve üniversite mezunu çalışma iznine sahip olanların oranı %78,3 olarak gerçekleşirken; okur yazar olan yabancıların oranı ise bir önceki seneye göre yaklaşık 2 kat artarak %2,9'dan %6,1'e yükselmiştir. İzleyen yıllarda lise, yüksekokul ve üniversite mezunu olanların oranı düşmeye devam etmiştir. 2020 yılında ise bu grup için oran %51'e düşmüştür. 2020 yılında herhangi bir okuldan mezun olmayıp sadece okur yazar olanların oranı ise %17,5 olmuştur. 2021 yılında %18 olan bu oran 2023 yılında %20,4 olarak gerçekleşmiştir. Yine 2023 yılında lise mezunlarının oranı %35,8 iken, üniversite mezunlarının oranı %18,2'dir.

Yaş gruplarına göre yabancılara verilen çalışma izin sayılarına bakıldığında ise Türkiye'de çalışma iznine sahip olan yabancıların genç yaşlarda oldukları görülmüştür. 2023 yılı verilerine göre

Türkiye’de çalışma iznine sahip olan yabancıların %75’e yakını 15-39 yaş arasındadır. Bu bakımdan denilebilir ki ülkemizde çalışma iznine sahip olan yabancılar gençlerden oluşmaktadır.

Türkiye’de hangi uyruktan yabancıların çalışma iznine sahip olduğu incelendiğinde çalışma izin sayılarının Türkiye’nin coğrafi ve ekonomik yakınlık taşıdığı ülkelerin vatandaşlarında arttığı görülmektedir. Azerbaycan, Endonezya, Gürcistan, Irak, İran İslam Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Nepal, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Suriye, Türkmenistan ve Ukrayna Türkiye’den en fazla çalışma izninin alındığı ülkeler olmuştur. Özellikle Suriye orijinli çalışma izinlerinin artan göç dalgası ve Türkiye’nin Suriyelilere geçici koruma statüsü tanınması ile uyguladığı kabul politikası ile hızla artış gösterdiği görülmektedir. Veri analizi neticesinde elde edilen bir başka bulgu ise 2016 yılından itibaren Suriyelilerin Türkiye’de varlık gösteren en yoğun uyruk olduğudur. 2023 yılında çalışma izni alan uyrukların %45’i Suriyelilerdir.

Türkiye’de faaliyet gösterdikleri ekonomik sektörlere bakıldığında yabancıların en fazla faaliyet gösterdikleri alanın hizmetler sektörü olduğu görülmektedir. İncelenen yıllar itibari ile yabancılar ilk sırada eğitim, ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanhalklarının faaliyetleri ve konaklama gibi sektörlerde faaliyet göstermişlerdir ki bu sayılan sektörlerin hepsi hizmetler sektöründe faaliyet göstermektedir.

Yabancıların çalışma izinlerinin yoğunlaştığı iller Türkiye’nin büyük şehirleridir. Özellikle Bursa’da yabancıların çalışma izin sayılarında görülen hızlı artışa değinmek gerekmektedir. 2010 yılından 2023 yılına gelindiğinde Bursa’da yabancıların çalışma izni sayılarında 40 kata yakın bir artış gerçekleşmiştir. Aynı yıllarda İstanbul’da bu artış 11 kat olurken; Ankara’da bu artış oranı 6 kat, Antalya’da 10 kat, İzmir’de ise 11 kat olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu illerin Türkiye’nin nüfus ve ekonomik faaliyet anlamında en büyük illeri olduğu düşünüldüğünde, bu bulgu şaşırtıcı değildir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye tarihsel çerçevede göç hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı bir coğrafyada bulunan ve bu hareketlerin günümüzde de devam ettiği bir ülkedir. Bu bağlamda dönemler itibari ile göç hareketlerinin doğası değişir nitelikte olsa da 2010-2023 yılları için “yabancı” statüsünde ve çalışma iznine tabi olan kişilerin işgücü piyasasında ne şekilde yer aldığı, hangi demografik özelliklere sahip oldukları, çalıştıkları sektörler, buldukları iller bu çalışmada ele alınmıştır.

Buna göre Türkiye’de çalışma iznine sahip olan yabancıların cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınlar erkeklere göre sayıca kimi yıllarda erkeklerden geride kimi yıllarda ise ileridedir. 2010 ve 2011 yılları boyunca kadınların çalışma izin oranlarının erkeklerin altında seyrettiği ancak 2012 yılında kadınların çalışma izin oranının erkekleri geçtiği görülmektedir. Özellikle 2011 iç savaşı neticesinde Türkiye’de artan Suriyeli nüfusu dikkate alındığında, 2012 yılından sonra kadınların çalışma izninin erkekler geçiyor oluşu Suriye’deki iç savaş neticesinde çok sayıda Suriyeli kadının Türkiye’ye çalışmak üzere gelmiş olabileceğini akla getirmektedir. Bu durum 2012,2013,2014 ve 2015

boyunca devam etmiştir. Bununla birlikte 2016, 2017, 2018, 2019 2020 2021 2022 ve 2023 yılları için erkeklerin çalışma izni oranı kadınların çalışma izni oranını geçmiştir.

İnceleme yapılan yıllarda elde edilen bir başka sonuç ise çalışma izni alan yabancıların eğitim seviyelerinin çoğunlukla lise ve üniversite mezunlarından oluştuğudur. Ancak 2020 senesi ve sonrasında çalışma izni alanlarda ilkökul mezunlarının yoğunluğunda artış gözlenmektedir. Yapılabilecek bir diğer yorum ise diploma denkliği sunamamış yabancı sayısının artması ve bu yabancıların okur yazar kategorisinde değerlendirilmiş olmasıdır.

Türkiye’de çalışma izni alan uyruklar ile değerlendirildiğinde Suriye uyruklu kişilere verilen çalışma izin sayılarının diğer uyruklara göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle Suriyeli nüfusun içerisinde yaygınlaştırılmalıdır. Böylelikle kayıtdışıların azaltılmasında ciddi adımlar atılabilir. 2023 yılı için yabancılara verilen toplam çalışma izni sayısının %45’ini Suriyeliler oluşturmaktadır. Böylelikle Suriyeliler çalışma izin sayısı en yüksek olan gruptur. Bu sonuç Dönmez Kara (2016) ile uyumludur. Bu durumun nedeni olarak Suriye’de var olan siyasi istikrarsızlık ve iç savaş gösterilebilir. Bilindiği üzere Suriye’de 2011 yılında çıkan iç savaş neticesinde milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye gelmiştir. Aktif Suriyeli yoğunluğuna istinaden bu nüfusun entegrasyonu için daha kapsamlı mesleki eğitim programları ve Türkçe dil kursları düzenlenmesi iş gücüne daha verimli bir şekilde katılım sağlamayı kolaylaştırabilir.

Türkiye’de ağırlıklı olarak çalışma iznine sahip diğer yabancıların ise Türki cumhuriyetler (Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan), İran, Gürcistan ve Rusya uyruklu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de çalışan yabancıların coğrafi yakınlık, kültürel yakınlık, kendi ülkelerindeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlık gibi nedenlerden dolayı Türkiye’yi tercih ettikleri düşünülebilir.

Bunun yanı sıra yabancılara verilen çalışma izin sayısının dağılımı bakımından ekonomik faaliyet türleri verilerine göre ağırlıklı olarak “ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri” kapsamındadır. Yani çocuk bakımı, hasta bakımı, ev işlerine yardımcı olması amacıyla istihdam edilen bireyler vb. istihdam yöntemleri ile çalıştırılan yabancıları kapsamaktadır. Bu çalışma türünde daha çok kadınların istihdam edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda bu sonuç Demirdizen (2013) ile uyumludur. Bu bakımdan denilebilir ki Türkiye’de çalışan yabancı kadınların büyük çoğunluğu tek bir ekonomik faaliyet kolunda yoğunlaşmışlardır. 2020 yılı için diğer ağırlıklı faaliyet türleri ise, toptan ticaret (motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç), giyim eşyaları imalatı, konaklama ve tekstil ürünleri imalatıdır. 2021, 2022 ve 2023 yıllarına bakıldığında ise ilk iki sırada yer alan ekonomik faaliyetin diğer yıllardan farklılaşmadığı; konaklama ve ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetlerinin ilgili yıllarda ilk iki sırada yer alan ekonomik faaliyetler olduğu görülmektedir. Bu durum akla Türkiye’de yabancıların emek yoğun faaliyet kollarında istihdam edildiklerini getirmektedir. Yine bu durumun kamuoyunda sıklıkla gündeme

getirildiği gibi emek yoğun sektörlerde düşük ücretlerden çalışmayı kabul eden yabancıların aynı iş kolunda faaliyet göstermek isteyen Türk işçilerin ücretlerini düşüreceği endişesini yarattığı düşünülebilir. Bu bakımdan elde edilen sonuç Dikkaya ve Dinçer (2023) ile uyumludur.

En fazla sayıda çalışma iznine sahip yabancılara ev sahipliği yapan iller ise İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa ve İzmir'dir. Halihazırda nüfus yoğunluğu yüksek olan bu illerde özellikle de İstanbul'da yaşanan yabancı işgücü artışının Türkiye'de işgücü piyasasında yabancı görünürlüğüne artmasında bir etken olacağı düşünülebilir. Tüm bu bulgular ışığında mevcut yabancı işgücüne yönelik olarak uygulanabilecek politika önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile Türkiye İş Kurumunun eşgüdümlü bir şekilde yabancı işgücüne dair verileri ve kayıtları takip ederek yabancı işgücünün hangi şehirlerde yoğunlaştığının haritasının oluşturulması ve böylelikle işgücü piyasasında arz ve talep dengesinin daha kolay sağlanabilmesi,
- 2- Nitelikli yabancı iş gücünden faydalanılabilecek öncelikli alanların belirlenmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenli olarak ekonomik paydaşlardan da alınacak öneriler doğrultusunda gereken sektörel araştırmaların yapılması,
- 3- Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı iş birliği ile niteliksiz yabancı iş gücüne sektörlerdeki ihtiyaçlara göre meslek edindirme amacına yönelik olarak kurslar ve çeşitli eğitimler verilmesi,
- 4- İşverenlerin iş sözleşmelerine yönelik kontrollerin sıklaştırılarak yabancılara karşı kanun dışı uygulamaların (asgari ücretin altında çalıştırma, kayıt dışı ücret iade talepleri vb.) önüne geçilmesi ve böylelikle Türk işçilerinin işgücü piyasalarındaki emek arz yapısının bozulmasının önlenmesi.

Bu öneriler doğrultusunda Türkiye'de çalışma iznine sahip olan yabancılardan istihdam piyasalarının yapısı bozulmadan ve yabancıların sahip oldukları bilgi, yetenek, beceri, sağlık ve eğitim kalitesinden kısaca beşerî sermayeden daha verimli faydalanabilmek mümkün olabilecektir. İlerleyen süreçte yabancıların çalıştıkları işlerden kazandıkları gelirlerin veri setlerinin eldesi ile işgücü piyasasında yabancıların lehine ya da aleyhine bir ücretlendirmenin bulunup bulunmadığının tespitine yönelik çalışmalar yapılması ile ücret farklılıklarının giderilmesi amacına yönelik olarak geliştirilmiş politika önerileri sunulabilecektir.

5. Kaynakça

- Acar, E. (2023). 1960-1965 döneminde Türkiye'den Almanya'ya işçi göçleri. *Troy Academy*, 8(1), 38-69. <https://doi.org/10.31454/troyacademy.1215332>
- Balcı, A. (1989). Eğitimsel araştırmanın eğitimsel sorunların çözümüne uygulanması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 411-420. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000868
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (t.y.). *Sıkça Sorulan Sorular*. <https://www.csgeb.gov.tr/tr/sikca-sorulan-sorular/uluslararasi-%C4%B1sgucu-genel-mudurlugu/calisma-%C4%B1zni/> [Erişim Tarihi: 01.05.2024]
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (t.y.). <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler.calisma-hayati-istatistikleri.Resmi-istatistik-programi.yabancilarin-calisma-izinleri>. [Erişim Tarihi: 01.05.2024]
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (t.y.). *Yabancıların çalışma izinleri metaverisi*. Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, <https://www.csgeb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/resmi-%C4%B1statistik-programi/yabancilarin-calisma-%C4%B1zinleri/> [Erişim Tarihi: 02.05.2024]
- Demirdizen, D. (2013). Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar: Yeni düzenlemelerle yarı köle emeğine doğru mu? *Çalışma ve Toplum*, 3(38), 325-346.
- Dikkaya, M., & Dinçer, S. (2023). Türkiye iş gücü piyasasında Suriyeli sığınmacılar. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 187-198. <https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.1261970>
- Dönmez Kara, C. Ö. (2016). Türkiye'de yabancıların çalışma hakkı: Suriyelilerin işgücü piyasasındaki durumu. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 151-174. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.2.2.5>
- Göç Araştırmaları Vakfı. (2024). *Türkiye'nin aylık göç trendleri*. <https://gocvakfi.org/turkiyenin-aylik-goc-trendleri/> [Erişim Tarihi: 01.09.2024]
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikası 1923-2023: Ulus devlet oluşumlarından ulus ötesi dönüşümlere araştırma raporu*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

- Kirişçi, K. (2000). Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices, *Middle Eastern Studies*, 36(3), 1-22.
- Kirişçi, K. (2003, 1 Kasım). *Turkey: A transformation from emigration to immigration, migration information*. Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>
- Mbieli, P. (2016). Logical reasoning: Simple percentage analysis method. *IOSR Journal of Business and Management*, 18(11), 37-42. <https://doi.org/10.9790/487X-1811033742>
- McMillan, J.H., & Schumacher, S. (1984). *Research in education: A conceptual introduction*. Little Brown, Michigan University.
- Nassaji, H. (2015). Qualitative and descriptive research: Data type versus data analysis. *Language Teaching Research*, 19(2), 129-132.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, (t.y.). *Göç tarihi*. <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> [Erişim Tarihi: 02.05.2024]
- TKY, (2017). Turkuaz Kart Yönetmeliği (6735 SK 11. MD ve 25.MD), Resmî Gazete, 30007 (14 Mart 2017) <https://www.Resmigazete.gov.tr.eskiler.2017.03.20170314-1.htm>
- TVK, (2009). Türk Vatandaşlığı Kanunu (5901 SK 3. MD, 4. MD, 5 MD, 7 MD) Resmî Gazete, 27256 (12 Haziran 2009) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5901&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- UİK, (2016). Uluslararası İşgücü Kanunu (6735 SK), Resmî Gazete, 29800 (13 Ağustos 2016) <https://www.Resmigazete.gov.tr.eskiler.2016.08.20160813-1.htm>
- UİKUY, (2022). Uluslararası İşgücü Kanunu Uygulama Yönetmeliği (6735 SK 1.MD), Resmî Gazete, 31738 (02 Şubat 2022)
- Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, (t.y.). *Türk Vatandaşlarına Hasredilen Meslekler*. <https://www.csgb.gov.tr/uigm/tr/calisma-%C4%B1zni/turk-vatandaslarina-hasredilen-meslekler/> [Erişim Tarihi: 10.08.2024]
- Yıldırım, B. (2008). *1960-1975 yılları arasında Türkiye'den Almanya'ya işçi göçü ve bu göçün sosyal etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YUKK, (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (6458 SK), Resmî Gazete, 28615 (11 Nisan 2013) [1.5.6458.pdf \(mevzuat.gov.tr\)](https://www.mevzuat.gov.tr/1.5.6458.pdf)